Kijk op exoten

nummer 18, januari 2017

Met exoten worden uitheemse soorten aangeduid die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) hier in de natuur terecht zijn gekomen of dat in de nabije toekomst dreigen te doen. Soorten die Nederland op eigen kracht bereiken vanuit hun natuurlijke verspreidingsgebied, bijvoorbeeld door klimaatverandering, zijn geen exoten. Exoten leiden in de meeste gevallen niet tot grote problemen; slechts een beperkt aantal vertoont invasief gedrag door een explosieve ontwikkeling na vestiging. Invasieve exoten kunnen een bedreiging vormen voor de inheemse biodiversiteit, volksgezondheid of veiligheid.

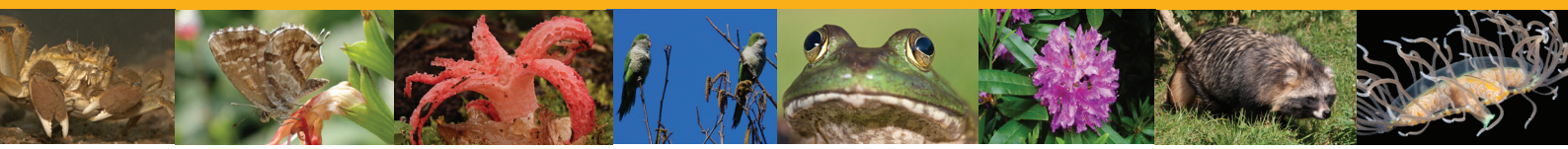

Voorwoord

Een nieuw jaar is van start, een jaar waarin wij u weer zullen informeren over exoten; welke nieuwe uitheemse soorten Nederland in 2017 zullen bereiken door menselijk handelen en welke ontwikkelingen zijn te melden over populaties invasieve exoten die zich inmiddels in Nederland hebben gevestigd.
In dit nummer weer een ruim aanbod van soorten.

We benadrukken nogmaals het belang om waarnemingen van exoten te blijven melden, zodat er in onderzoek, beleid en beheer rekening mee gehouden kan worden. Gebruik hiervoor zoveel mogelijk de invoerportals Waarneming.nl, Telmee.nl en MijnVismaat.nl. De portals van Waarneming.nl en Telmee.nl werken nauw samen en zorgen ervoor dat uw waarnemingen terecht komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Jeroen van Delft & Kris Joosten (RAVON)

Inhoud

Inktviszwam en traliestinkzwam	2
Monniksparkiet	4
Chinese wolhandkrab	6
Geraniumblauwtje	8
Geactualiseerde herkenningskaarten	8
Exotische ziektes bij amfibieen	9
Wasbeer, wasbeerhond en Amerikaanse nerts	10
Pontische rododendron en -azalea	11
Aziatische modderkruiper	14
Namen in beweging	15
Japanse kruiskwal	16

ANEMOON BLWG EIS Floron NMV RAVON Sovon De Vlinderstichting ZOOGDIER VERENIGING

Voor- of achteruitgang bij exotische stinkzwammen

Menno Boomsluiter, NMV

In Nederland worden regelmatig twee opvallende stinkzwammen gevonden. De inktviszwam (*Clathrus archeri*) en de traliestinkzwam (*Clathrus ruber*).

Door hun fotogenieke en opvallende verschijning worden ze, in tegenstelling tot veel andere soorten paddenstoelen, veel gefotografeerd en gemeld. Mede hierdoor zijn groeiplaatsen vaak snel bekend bij meerdere waarnemers. Daarnaast halen veel vondsten de lokale en soms landelijke pers. Met name op de website van Waarneming.nl worden de geregistreerde vondsten meestal vergezeld van foto's. Dit biedt de mogelijkheid te onderzoeken op welke substraten deze vondsten gedaan zijn. Verder onder welke planten of struiken ze groeien en welke insecten zich erop bevinden. Voor dit verhaal is onder andere gebruik gemaakt van waarnemingen van beide soorten over de periode van 2006-2015. Deze zijn beschikbaar gesteld door Waarneming.nl. Van deze dataset zijn alle gegevens gebruikt waar foto's bijgevoegd waren. Samen met gegevens uit het karteringsbestand van de Nederlandse Mycologische Vereniging en aanvullende gegevens uit eigen archief, is gekeken naar de verspreiding en het voorkomen. Hiervan zijn verspreidingskaartjes gemaakt.

De verspreidingskaartjes van beide soorten laten een bijzonder en heel verschillend beeld zien.

De **traliestinkzwam** blijkt meestal niet voor een langere periode (meer dan 10 jaar) op dezelfde plek te vinden. Uitzonderingen zijn diergaarde Blijdorp, waar de traliestinkzwam nu al jaren opduikt en regelmatig gefotografeerd wordt. Daarnaast een tuin in het oosten van het land. In deze beide gevallen staat de traliestinkzwam bij bamboe. De relatie van de traliestinkzwam met bamboe is opvallend en is al eerder beschreven (Coolia 53(3): 143-146). Na het verwijderen van dubbeltellingen uit het bestand van Waarneming.nl blijkt het overgrote deel van de traliestinkzwammen (14 van de 20 vindplaatsen) onder of vlakbij bamboe te groeien. Samen met overige waarnemingen uit de andere bestanden is dit een bevestiging dat de traliestinkzwam nog steeds in hoofdzaak opduikt bij geïmporteerd bamboe. Hoewel het erop lijkt dat de paddenstoel in het Nederlands klimaat meerdere jaren kan overleven, zijn er ondanks de toename van vindplaatsen geen duidelijke aanwijzingen van verspreiding te zien buiten de geïmporteerde bamboeplanten. De toename van vindplaatsen duidt eerder op een toename van geïmporteerd bamboe.

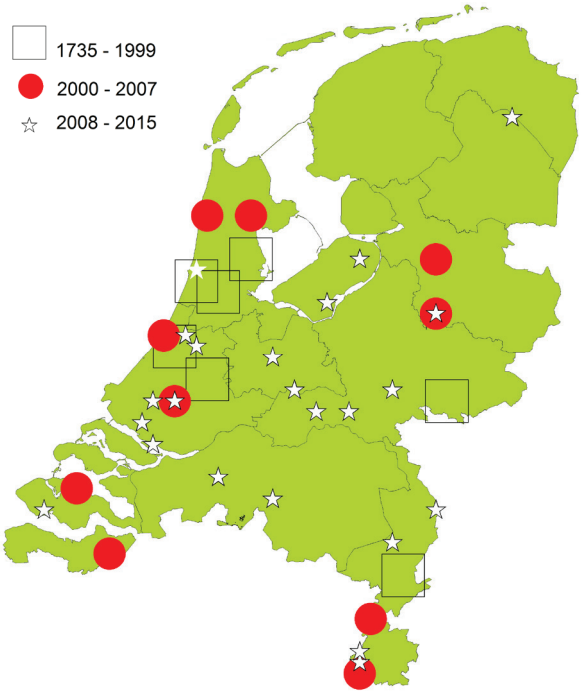

Traliestinkzwam (Clathrus ruber). (Foto: Menno Boomsluiter)

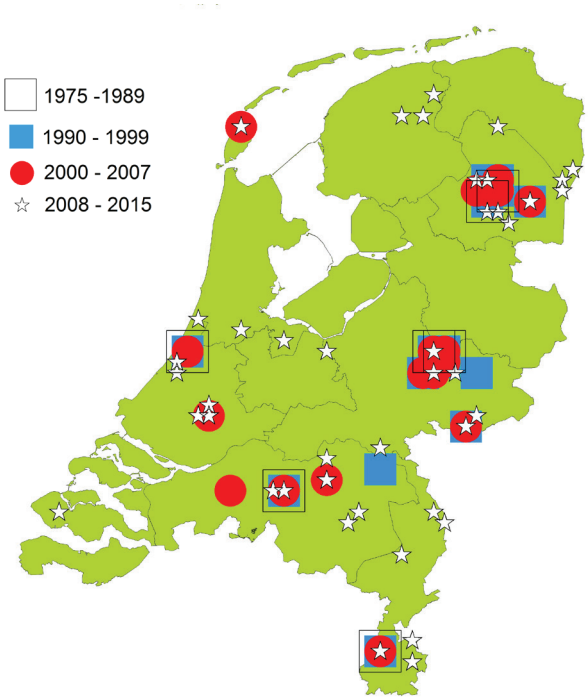

Inktviszwam (Clathrus archeri). (Foto: Menno Boomsluiter)

Een heel ander kaartbeeld is te zien bij de inktviszwam. Deze paddenstoel werd voor het eerst in 1975 gevonden en verspreidde zich de eerste 25 jaar langzaam. Sinds 2008 lijkt het erop dat er een snellere toename van vindplaatsen is. Verreweg de meeste vindplaatsen lijken, na inspectie van de foto's van Waarneming.nl, op houtsnippers, bladstrooisel en rijkere, humeuze grond in struwelen en bossen voor te komen. Een groot deel van de waarnemingen komt niet uit tuinen, zoals bij de traliestinkzwam. Het is opvallend dat vestigingen van nieuwe vindplaatsen vaak te vinden zijn in de omgeving van reeds bestaande vindplaatsen. Dit duidt erop dat deze soort in staat is zich actief te verspreiden.

Stinkzwammen zijn afhankelijk van vliegen en aaskevers voor de verspreiding van hun sporen. Na het bekijken van 555 foto's van de inktviszwam en 59 foto's van de traliestinkzwam blijkt de oogst aan insecten zeer mager. Op de traliestinkzwam is maar één vlieg te zien. Op de inktviszwam drie exemplaren van waarschijnlijk de spekvlieg. Dit is een vlieg die veel op de grote stinkzwam (*Phallus impudicus*) wordt gezien. Verder wellicht de gewone drekvlieg en een klein mestkevertje. Opvallend, omdat bij de Grote stinkzwam toch wel regelmatig vliegen worden gefotografeerd. Mogelijk is het dit gebrek aan "bestuivers", dat de verspreiding belemmerd.

Foto's van de traliestinkzwam en de inktviszwam geven duidelijk extra informatie die bruikbaar is. Het is aan te bevelen om bij het maken van foto's ook de directe omgeving in beeld te brengen en te letten op aanwezige insecten. Hoewel insecten van foto's vaak moeilijk op naam te brengen zijn, houdt de schrijver zich aanbevolen voor foto's. U kunt deze sturen naar exoten@mycologen.nl

Hoeveel monniksparkieten zitten er in Nederland?

André van Kleunen, Sovon Vogelonderzoek Nederland

Introductie

De monniksparkiet (*Myiopsitta monachus*) is een soort die inheems is in delen van Zuid-Amerika. Op diverse plaatsen elders in de wereld zijn populaties van deze soort ontstaan als gevolg van vrijlatingen/ontsnappingen; het is een populaire siervogel. In sommige landen, vooral in warmere streken, neemt de soort snel toe. Zo wordt in Spanje het aantal monniksparkieten op 20.000 ex. geschat, met onder meer grote aantallen in de regio van Barcelona (> 5.000 ex.). Behalve in Nederland zit in Noordwest-Europa een vrij kleine populatie in Brussel (200-250 ex.). Deze lijkt niet te (hard) te groeien. Een kleine populatie in de omgeving van Londen wordt bestreden.

Er zijn geen negatieve effecten van deze soort op de inheemse soorten bekend. De opkomst van deze soort als exoot wordt echter niet door iedereen toegejuicht. Zo veroorzaken monniksparkieten in Spanje landbouwschade. Voorts is er bezorgdheid bij sommigen dat de bouw van de soms grote (gemeenschappelijke) nesten tot schade aan opgaande constructies, zoals elektriciteitsmasten kan leiden.

Groepje monniksparkieten te Ouddorp. Deze soort is wat kleiner dan de in West-Nederlandse steden talrijke Halsbandparkiet (Psittacula krameri) en heeft, in tegenstelling tot deze soort, witte onderdelen (Foto: Sovon).

Wat weten we over het voorkomen in Nederland?

De monniksparkiet werd hier reeds in 1971 voor het eerst vrij vliegend in het wild gemeld. Sindsdien zijn er op een tiental locaties verspreid over het land deels tijdelijke vestigingen geweest soms met succesvolle reproductie. Op menige locatie was er een binding met een nabijgelegen volière, en/of was er sprake van bijvoedering. Omdat de soort niet systematisch wordt gevolgd in de monitoringmeetnetten hebben we de talrijkheid van de soort en de veranderingen daarin niet goed in beeld. Op basis van literatuurbronnen, losse waarnemingen (Waarneming.nl) en de resultaten van de Sovon Vogelatlas (Vogelatlas.nl) ontstaat het hierna volgende beeld over het huidige voorkomen.

In ieder geval sinds 2003 zit de soort in Apeldoorn. Deze populatie wordt tegenwoordig goed gevolgd. Het gaat recent (2015) om 25-30 monniksparkieten, waarvan circa acht broedparen. Het broedseizoen 2015 leverde 8-10 juvenielen op. Deze populatie is wat gegroeid ten opzichte van 2011-2013 toen er circa 16 exemplaren zaten, waarvan vier broedparen. Deze populatie is tegenwoordig volledig zelfstandig.

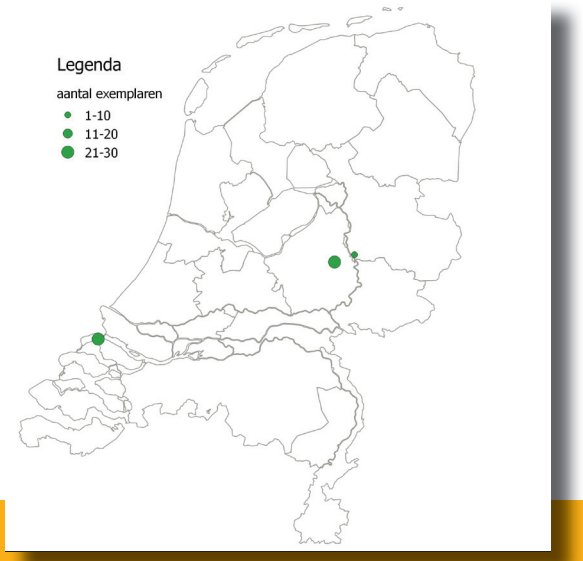

Het voorkomen van de monniksparkiet in Nederland (2015-2016). Alleen locaties waar broeden is aangetoond zijn weergegeven. (Bron: Sovon &Waarneming.nl)

Het gemeenschappelijke nest van monniksparkieten kan erg groot worden, kan meerdere nestkamers herbergen en wordt ook als slaapplaats gebruikt (Foto: Michel Klemann).

Het tweede bolwerkje bevindt zich op Goeree. Het huidige beeld van deze populatie is wat onzeker. In het verleden zat de soort hier bij Ouddorp en oostelijker bij Herkingen en noordelijker op Voorne-Putten bij Rockanje en Hellevoetsluis. In 2015/2016 is de soort alleen nog van Ouddorp gemeld met maximaal 25 exemplaren. Hier wordt ook gebroed. Onduidelijk is of de andere locaties verlaten zijn.

Sinds 2005 wordt de soort uit Deventer gemeld. In 2011-2013 ging het om maximaal 35 exemplaren. Recent is besloten om de soort hier weg te vangen. Er zijn alleen van begin 2016 nog waarnemingen van enkele exemplaren. Het is niet geheel uitgesloten dat de soort elders zit. Er zijn incidentele waarnemingen van andere plaatsen in het land, in 2016 uit Leeuwarden en Amsterdam.

Meer weten over de monniksparkiet?

Herkenning: https://www.sovon.nl/nl/content/herkenning-exoten-parkieten

Het tellen van Monniksparkieten: https://www.sovon.nl/nl/soort/7126

Oproep voor het tellen van monniksparkieten bij nesten!

Graag willen we beter weten hoeveel monniksparkieten er nu in Nederland voorkomen en hoe de aantallen zich ontwikkelen. Mocht zich bij u in de buurt een monniksparkietenpopulatie bevinden, dan zou u de nesten in kaart kunnen brengen en bij die nesten een telling kunnen uitvoeren. Neem voor meer informatie hierover contact op met Andre.vankleunen@sovon.nl.

De Chinese wolhandkrab in Nederland: een ironische geschiedenis

Bram Koese, EIS Kenniscentrum Insecten

De wolhandkrab *(Eriocheir sinensis)*, een forse krab uit Oost-Azië, kent een lange historie in Nederland. Na vestiging in Europa (Duitsland, 1912), vrijwel zeker door transport met ballastwater, wordt in 1931 de eerste melding uit Nederland gedaan. Een onderzoek word opgetuigd en nog datzelfde jaar blijkt de soort al in vrijwel alle grote rivieren en estuaria voor te komen. De wolhandkrab is een 'valsspeler'. De soort leeft weliswaar voornamelijk in zoet water maar verkiest de zee voor de voortplanting, waarvandaan het jonge kroost in grote aantallen de zoete wateren kan bestormen. De Nederlandse binnenvisserij, verstrikt in de crisisjaren van de jaren 1930 in een tijd dat kunststoffuiken nog niet op de markt zijn, is totaal niet voorbereid op de nieuwkomer.

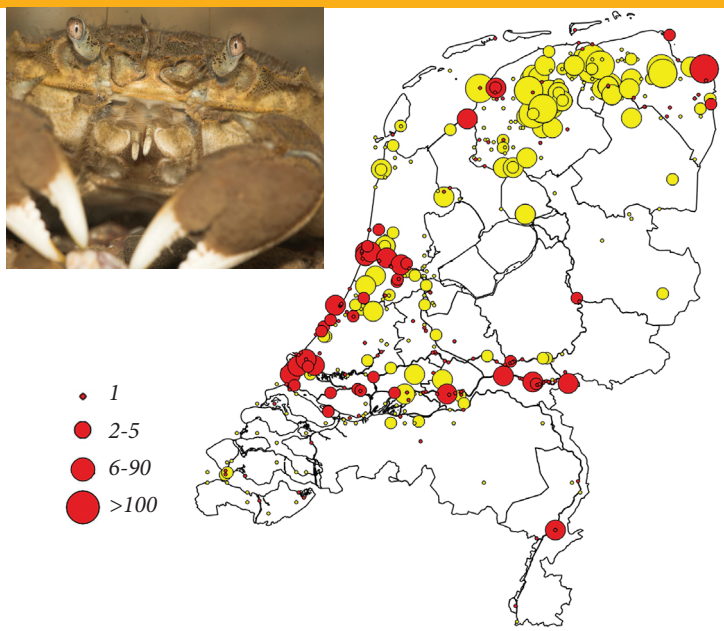

Chinese wolhandkrab. (Foto: Jelger Herder) Verspreiding op basis van literatuur, collectie Naturalis en gevalideerde waarnemingen. Geel = vóór 1950. Rood = vanaf 1950. (Bron: EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden)

Invasie

De vangsten, het leed en schade in de beginjaren van de invasie zijn uitvoerig gedocumenteerd in "Onze Zoetwatervisserij", het tijdschrift van de "Hoofdafdeling Zoetwatervisscherij der Nederlandsche Heidemaatschappij" (de voorloper van de huidige Combinatie van Beroepsvissers). Een visser uit Grou schrijft "(…) dat die vermeerdering zo erg zou worden als nu blijkt, had niemand kunnen denken". Een collega uit Bergum, eveneens in Friesland: "3600 krabben zaten in 46 fuiken. Ik heb mijn fuiken daar weggehaald. Wat bleek? Ze hebben zo veel te lijden gehad, dat van tweejarige fuiken de kubben er uit zien als waren ze nooit getaand. En geen aal gevangen, maar genoeg mazen stuk" om te besluiten met: "Hoe komt het dezen winter met de visschers. Zij zijn allen arme menschen (…). De visscher moet steun hebben deze winter of hij gaat er aan." (1931).

De invasie bereikt in 1934 een climax. In oktober van dat jaar worden in het Reitdiep tussen Electra en de sluis bij Zoutkamp (nabij de toenmalige Lauwerszee), naar schatting 62.500 wolhandkrabben gevangen ("125 zakken vol"). Er wordt door de regering een commissie ingesteld ter bestrijding van de wolhandkrab, maar de invasie is dan al over het hoogtepunt heen. De commissie wordt in 1939 opgeheven, na de conclusie getrokken te hebben dat bestrijding onmogelijk is. Later volgen nog meer plaagjaren (o.a. 1942, 1949, 1953, 1971, 1985) maar de materiële schade van 1934 wordt niet meer geëvenaard.

Naamgeving

Er laait discussie op welke naam de nieuwkomer moet krijgen. Biologen dringen er op aan om tenminste het woord "krab" te gebruiken, maar de redactie van "Onze Zoetwatervisscherij" neemt het op voor de vissers: "of het nu al dan niet goed is de woorden krab en kreeft door elkander te haspelen (wij hebben ons steeds aan kreeft gehouden) zullen wij nu maar onbesproken laten, evenals de kwestie of de Chineesche kreeft mettertijd hier te lande werkelijk een gewild consumptie-artikel zal worden. Het belang der vissers eist evenwel dat het dier straks onder een goed klinkende naam zal kunnen worden aangeboden om de kansen voor een gunstig onthaal zo goed mogelijk te doen zijn. Derhalve zullen belanghebbenden wijs doen vast te houden aan de naam "Chineesche kreeft" (1931).

Wolhandkrab en commercie

Ondanks goedbedoelde pogingen om de wolhandkrab als "Chineesche kreeft" aan te prijzen voor de Nederlandse markt, is de soort hier nooit een succes geworden. Wolhandkrabben worden vooral gewaardeerd in het gebied van herkomst, de kustwateren van Noord-China en Korea en dan met name het gebied rond de Yangtze. Twee ontwikkelingen hebben de Nederlandse vissers in de loop der decennia in de kaart gespeeld: de toename van de Chinese gemeenschap in Nederland (en elders in Europa) en de ontwikkeling van de Yangtze als 'riool van de wereld'. Er is een binnenlandse markt ontstaan en dankzij

de 'schone' Nederlandse wateren zijn wolhandkrabben een gewild exportproduct geworden: ze gaan voor €10,- tot zelfs €40,- per kilo (voor grote exemplaren) over de toonbank. Ironie van de bovenste plank: rond Chinese feestdagen vertrekt vliegtuig na vliegtuig met levende wolhandkrabben vanuit Nederland naar het land van herkomst.

Echter, de vangst op wolhandkrabben kan ook in Nederland niet meer ongelimiteerd plaats vinden. Ook hier ligt een erfenis van ernstige dioxine- en PCB-vervuiling in de waterbodem verstopt, die juist door bodembewonende soorten als kreeften en krabben pijnlijk opgerakeld kan worden. Door te hoge dioxinegehaltes zijn de Biesbosch, de benedenrivieren en het kustwater voor de Haringvlietsluizen sinds 2011 aangewezen als "dioxinewater", waar het verboden is om wolhandkrab te vangen. Ook het aalverbod (de maatregelen die genomen zijn om de paling in Nederland te beschermen) pakten aanvankelijk ook negatief uit voor wolhandkrabvissers. Het heeft zowel de vissers als de overheid heel wat hoofdbrekens gekost om daar op een 'passende manier' mee om te gaan.

Terwijl de visserij in de jaren 1930 tot in Den Haag strijd voerde om de overheid tot maatregelen te dwingen tégen wolhandkrabben, worden thans rechtszaken gevoerd om visserij op wolhandkrab af te dwingen!

Unielijst

Geen wonder dat er veel weerstand was tegen de exotenverordening, een EU-verordening uit 2014, bedoeld om het bezit en handel van een aantal (potentieel) schadelijke exoten in te perken. De commerciële waarde van de wolhandkrab was voor Nederland zelfs een belangrijke reden om tegen de verordening te stemmen, maar aangezien een meerderheid van de lidstaten voor was, was Nederland genoodzaakt om zich hier aan te committeren. Bij wijze van 'ontheffing' heeft Nederland een beheerplan opgesteld om de visserij en de handel op wolhandkrab toch doorgang te kunnen laten vinden. Behalve dat de regelgeving rond bezit en handel iets is aangescherpt, is de situatie voor de wolhandkrab in feite weinig veranderd.

Huidige verspreiding

En de wolhandkrab? Die heeft het nog altijd prima naar de zin. De kaart laat de verspreiding zien op basis van gepubliceerde bronnen (literatuur, museumcollecties, gevalideerde waarnemingen). Rivieren en estuaria en andere wateren langs de kust herbergen nog altijd de hoogste dichtheden. Hoe meer barrières vanaf zee, hoe groter de verdunning in het achterland. Het valt op dat er nog grote gaten zitten in de kaart, met name rond het IJsselmeer (waar momenteel de belangrijkste commerciële visserij plaats vindt). Ook het aantal recente gegevens uit Noord-Nederland is opmerkelijk laag. Aanvullingen zijn welkom en kunnen worden doorgegeven (met foto!) via waarneming.nl of telmee.nl.

Verder lezen

Leeuwen, S.P.J. van, P. Stouten, B.W. Zaalmink & L.A.P. Hoogendoorn, 2013. Consumptie van Chinese wolhandkrab in Nederland. RIKILT-rapport 2013.018. RIKILT, Wageningen. http://edepot.wur.nl/304318

Soes, D.M., P.W. van Horssen, S. Bouma & M.T. Collembon, 2007. Chinese wolhandkrab. Een literatuurstudie naar ecologie en effecten. Rapportnummer 07-234. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg. http://edepot.wur.nl/117478

Chinese wolhandkrab. (Foto: Jelger Herder)

Geraniumblauwtje weer vijfmaal gezien

Kars Veling, De Vlinderstichting

Er zijn in Nederland eigenlijk geen invasieve exoten onder de dagvlinders, hoewel ze daar in Zuid-Europa duidelijk anders over denken. Het geraniumblauwtje, dat af en toe in ons land wordt waargenomen, is dáár namelijk wel degelijk invasief en levert flinke schade aan *Pelargonium*- en *Geranium*-planten.

Ook in het afgelopen jaar 2016 zijn er weer meldingen geweest van dit mooie kleine blauwtje. De eerste kwam uit een tuin in Bilthoven. Daar werd de vlinder op twee dagen, 22 en 23 juli, gezien (zie foto). Een week later kwam een melding uit Zeeuws-Vlaanderen. In september, die hele warme maand, werd het geraniumblauwtje gezien op 8 september in Bergen (NH), op 12 september in Brunssum (L) en op 25 september in Swalmen, ook Limburg.

Het voorkomen van het geraniumblauwtje lijkt nog erg incidenteel te zijn. We zien geen duidelijke toename van het aantal waarnemingen, maar afhankelijk van de weersomstandigheden en waarschijnlijk ook omdat ze soms 'meegelift' met planten hier aankomen, lijkt het nog vrij toevalsafhankelijk. We houden het zeker in de gaten..

Geraniumblauwtje in een tuin in Bilthoven, waargenomen op 22 en 23 juli 2016 . (Foto: Sylvia van Leeuwen.)

Updates herkenningskaarten beschikbaar

RAVON heeft de herkenningskaarten van Amerikaanse stierkikker en Italiaanse kamsalamander herzien en geactualiseerd. Beide kaarten zijn te downloaden via www.ravon.nl/herkenningskaarten.

De kaarten zijn ook gedrukt om te verspreiden onder RAVON-vrijwilligers en andere geïnteresseerden. Via voornoemde link vindt u ook de handige herkenningskaarten voor de exotische waterschildpadden van Nederland en van de exotische grondels (hoe deze van elkaar én van de inheemse "bodemvissen" te onderscheiden).

Al deze herkenningskaarten zijn mede mogelijk gemaakt door het Team Invasieve Exoten van de NVWA; tevens financier van Kijk op Exoten.

Jeroen van Delft & Kris Joosten, RAVON

Ziekelijk nieuws

Annemarieke Spitzen, RAVON

Ziektes horen bij het leven, maar tegen exotische ziektes zijn 'onze' amfibieën niet opgewassen. Nederlandse kikkers, padden en salamanders kunnen geen weerstand bieden tegen deze ziektes, waardoor populaties stevig geraakt kunnen worden en zelfs met uitsterven bedreigd worden.

Ranavirus

Sinds in 2010 ranavirus voor het eerst werd aangetroffen in het Nationaal Park Dwingelderveld, is het gestaag uitgebreid naar andere provincies (zie kaart). Niet alle soorten en populaties reageren even heftig op een uitbraak van ranavirus, maar de gevolgen kunnen desastreus zijn. Voor ranavirus gevoelige soorten gaan over het algemeen dood aan 'geprogrammeerde celdood' in verschillende organen. Dit kan binnen enkele dagen tot enkele weken na besmetting gebeuren. De helft van de Nederlandse amfibieën is gevoelig voor een besmetting met ranavirus. Het ranavirus dat in het noorden van Nederland rondwaart, is een ander type dan dat in Noord-Brabant en in Limburg is gevonden. Wat dit laatste precies betekent voor onze amfibieën, dient nog nader onderzocht te worden.
Op www.ravon.nl/ranavirus staat meer informatie over ranavirus in Nederland.

Chytridiomycose

De huidziekte chytridiomycose wordt veroorzaakt door twee schimmels: *Batrachochytrium dendrobatidis* (Bd) en *B. salamandrivorans* (Bsal). De eerstgenoemde is in elk geval al sinds 1999 (mogelijk eerder) in Nederland aanwezig en ondanks dat we in Nederland soorten hebben die in andere landen gevoelig zijn voor een besmetting met Bd (zoals de vroedmeesterpad), is massale sterfte als gevolg van dit type schimmel in Nederland nog niet aangetroffen. Veranderingen in klimaat en landschap zouden deze balans echter kunnen verstoren.

De tweede schimmel (Bsal) heeft de Nederlandse populatie vuursalamanders nagenoeg laten uitsterven. Momenteel resteert nog 0,1% van de oorspronkelijke populatie! Deze achteruitgang is in rap tempo gegaan en er is vooralsnog geen teken van herstel. Bsal kan ook andere salamandersoorten infecteren en doden. In tegenstelling tot vuursalamanders leven de andere salamandersoorten voor een belangrijk deel aquatisch. Mogelijk is sterfte daardoor ook lastiger te detecteren. Hoe dan ook, er wordt gevreesd voor de langetermijnoverleving van kamsalamander, Alpenwatersalamander en andere soorten. Daarom ook is de website sosvuursalamander.nl inmiddels gewijzigd in: www.sossalamander.nl.

In rood de provincies waar sinds 2010 Ranavirus is aangetroffen. (Bron: RAVON)

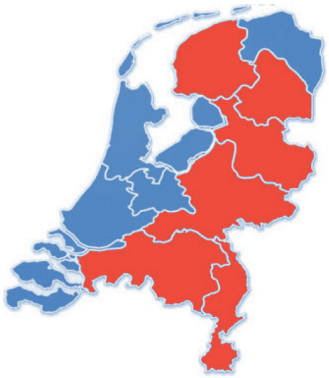

Nieuw is dat de 'salamanderschimmel' in 2016 precies op de Belgisch-Franse grens is gevonden. Hier werden massaal dode vuursalamanders aangetroffen die besmet waren met de schimmel. Dit betekent dat het areaal zich nog steeds uitbreidt.

Belangrijk is dat we met z'n allen alert zijn op sterfte bij amfibieën. Mocht u iets verdachts zien, geeft u het dan alstublieft door. Allemaal kunnen we bijdragen aan het voorkómen van een snelle verspreiding van zowel ranavirus als chytridiomycose. Wees terughoudend met het bezoeken van verschillende amfibierijke locaties per dag, en desinfecteer veldmaterialen, laarzen en schoenen.
Op www.ravon.nl/ziektes staat een **hygiëneprotocol** met meer informatie.

Oproep

Help mee onze prachtige salamanders te behouden; meld verdachte sterfte en ken de risico's van je buitenactiviteiten (Foto: Jelger Herder).

Contact opnemen kan via Annemarieke Spitzen, a.spitzen@ravon.nl, via facebook (ravonNL) of via twitter (@RAVON).

Exotische roofdieren in Nederland

Hans Hollander, Zoogdiervereniging

Een drietal exotische soorten roofdieren wordt sinds eind jaren zestig van de vorige eeuw regelmatig in Nederland waargenomen: wasbeer (eerste waarneming in 1968), wasbeerhond (1981) en Amerikaanse nerts (1983). Deze 3 soorten kwamen op verschillende manieren in ons land terecht. Hieronder wordt per soort een overzicht gegeven van de herkomst en verspreiding, de (mogelijke) opname op de Europese lijst exoten en actuele waarnemingen. De verspreidingskaart geeft de waarnemingen van deze soorten in 2015 en 2016. Voorplanting in het wild van deze soorten vindt (nog) niet plaats.

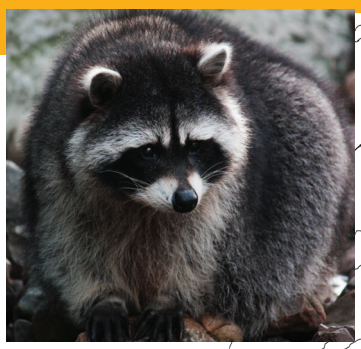

Wasbeer. (Foto: Maaike Plomp)

Meldingen 2015 en 2016. (Bron: Zoogdiervereniging / NDFF)

Wasbeer

De wasbeer is van oorsprong een Noord-Amerikaanse exoot die in de vorige eeuw in Duitsland en Rusland werd ingevoerd voor de bontindustrie. Zoals helaas vaker gebeurt, zijn dieren ontsnapt en uitgezet en vestigde zich een populatie. Intussen komt de soort in heel Centraal- en West-Europa voor, inclusief Nederland en België. In Nederland is nog geen sprake van een gevestigde populatie.

In Duitsland kwam de soort tot 2006 hoofdzakelijk voor in bos- en natuurgebieden in het midden en noorden van het land. Er is sprake van een 'natuurlijke' uitbreiding richting Nederland, die lijkt te verlopen via rivierdalen. Het grensgebied met Nederland is relatief dun bevolkt en vormt de rand van het areaal. Van 1970-1988 waren er circa 50 meldingen in Nederland in de oostelijke provincies. Mogelijk was een deel van deze dieren rechtstreeks afkomstig uit Duitsland. In stedelijke gebieden betreft het waarschijnlijk dieren die ontsnapt zijn uit gevangenschap of opzettelijk zijn losgelaten. Van 1995-2008 waren er slechts enkele waarnemingen, in 2008 waren er plots enkele tientallen. Daarna zakte het aantal weer langzaam in. De waarnemingen komen uit nagenoeg alle delen van het land, met uitzondering van Zeeland en de Waddeneilanden (figuur 1). In 2016 waren er 19 waarnemingen in Nederland, waarvan 9 goedgekeurd op basis van bewijs. Het aantal waarnemingen in België neemt jaarlijks fors toe. In 2006 werd de eerste wasbeer waargenomen, in 2016 werden meer dan 300 individuen waargenomen. De waarnemingen komen steeds dichter bij de Nederlandse grens.

Europese lijst: geplaatst op de Unielijst van EU-verordening 1143/2014. Link:

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1141&from=EN

Wasbeerhond. (Foto: Richard Witte)

Wasbeerhond

De wasbeerhond komt van nature voor in het verre oosten van Azië. Na uitzetting tussen 1928 en 1957 ten westen van de Oeral verspreidde de soort zich in Europa. In Nederland zijn de meeste dieren waargenomen in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel, als gevolg van natuurlijke verspreiding vanuit Duitsland. Waargenomen dieren in andere provincies zijn waarschijnlijk ontsnapt uit gevangenschap. Wasbeerhonden worden regelmatig gehouden als huisdier. Een in 2016 gestarte surveillance in de vier noordelijke provincies moet meer licht brengen op de actuele verspreiding en eventuele voortplanting in het wild. De resultaten hiervan zullen in de loop van 2017 bekend worden. Het aantal waarnemingen in België is zeer beperkt. In 2016 waren er 3 waarnemingen, alle zonder verder bewijs.

Europese lijst: voorgesteld voor opname op de Unielijst van EU-verordening 1143/2014. Stemming hierover vindt waarschijnlijk plaats in april 2017.

Amerikaanse nerts

Dit is een Noord-Amerikaanse marterachtige die sinds 1920 in Europa als pelsdier wordt gehouden en sinds 1958 in het wild in Nederland voorkomt. De Amerikaanse nerts komt in Nederland vooral voor rond fokkerijen. De grootste afstand tussen waarnemingslocatie en fokkerij was 45 km. Het aantal in het wild waargenomen dieren is vele malen lager dan de aantallen die als bevrijd gerapporteerd worden.

In 2016 waren er 18 waarnemingen in Nederland, in Limburg, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel, waarvan tien goedgekeurd op basis van bewijs. In België worden Amerikaanse nertsen weinig aangetroffen, in 2016 slechts één. Waarnemingen in eerdere jaren zijn veelal gedaan in de grensregio met Nederland.

Europese lijst: voor deze soort wordt een EU-risicobeoordeling opgesteld. Dit zou uiteindelijk kunnen leiden tot opname op de Unielijst van EU-verordening 1143/2014.

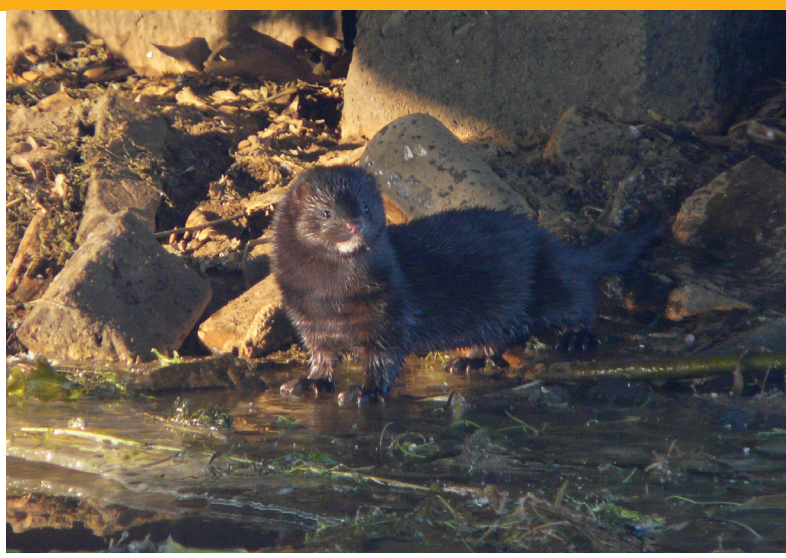

Amerikaanse nerts. (Foto: Ton Hermans)

Waarnemingen doorgeven

Voer waarnemingen van deze drie exotische roofdieren, bij voorkeur met foto, in op Telmee.nl, Waarneming.nl of mail naar info@zoogdiervereniging.nl. Hiermee kunnen we de verdere verspreiding van deze soorten in Nederland goed volgen.

Pontische rododendron en Pontische azalea; geliefd en gevreesd

Leonie Tijsma & Ruud Beringen, FLORON

Pontische rododendron in Noordwest-Europa

Pontische rododendron (*Rhododendron ponticum*) is een wintergroene struik uit de Heifamilie (*Ericaceae*), die oorspronkelijk inheems is in het uiterste zuidwesten en zuidoosten van Europa. Voor de ijstijden omvatte het areaal heel zuidelijk Europa, maar tijdens de ijstijden werd de soort naar het zuiden teruggedrongen en het areaal opgesplitst in deelarealen. Het kleinste deelareaal omvat het uiterste zuidwesten van het Iberisch schiereiland, het andere deelareaal omvat de kustgebieden langs de Zwarte zee in Turkije en Georgië en enkele kleine populaties in Bulgarije en Libanon. De plant is in de 18e eeuw geïntroduceerd in Noordwest-Europa waar zij veelal werd aangeplant op landgoederen als sierplant en beschutting voor het wild.

Rhododendron is een groot geslacht en omvat ongeveer 1000 soorten. Behalve de Pontische rododendron zijn er ook uit Azië en Noord-Amerika afkomstige soorten als sierplant in Europa ingevoerd. De soorten van het genus *Rhododendron* laten zich vrij makkelijk kruisen, en al gauw na de introductie in Europa gingen kwekers en hobbyisten enthousiast aan de slag. Inmiddels zijn er wereldwijd meer dan 20.000 cultivars bekend, waarvan er enkele honderden ook in Nederland in de handel zijn.

Herkenning en ecologie

Pontische rododendron is een tot 4 meter hoge wintergroene struik. Als de struik 8 tot 12 jaar oud is, is ze in staat zich voort te planten. De bloeiwijze bestaat uit trossen van 8 tot 15 rozepaarse bloemen die bloeien in mei en juni. De bladeren zijn leerachtig en elliptisch tot omgekeerd lancetvormig. Iedere bloeiwijze produceert ongeveer 5.000 kleine zaadjes die door de wind zo'n 10 meter verspreid kunnen worden. De zaden zijn één jaar kiemkrachtig. In gunstige biotopen kunnen in één jaar tijd vele tienduizenden zaailingen ontstaan. Daarnaast is er sprake van vegetatieve vermeerdering door beworteling van afbuigende takken. De struiken kunnen honderden jaren oud worden.

Bloemen en blad van de Pontische rododendron. (Foto: Wikipedia)

De struik groeit op voedselarme, vrij zure zandige en venige bodems, die bij voorkeur vochtig maar niet met water verzadigd zijn. Ontkieming gebeurt vooral op onbegroeide bodems, maar ook rotte boomstammen voldoen. Het best gedijt de soort bij een mild en vochtig klimaat, zoals aan de westkust van de Britse eilanden (inclusief Ierland). Hier zijn gebieden van honderden hectares groot, die volledig door Pontische rododendron zijn overgroeid.

De Invasie van de Britse eilanden

De Pontische rododendron is in 1763 op de Britse eilanden ingevoerd. In de loop van de 19e eeuw is de soort op steeds meer locaties gaan verwilderen en tegenwoordig is het vooral in de westelijke kustgebieden één van de beruchtste invasieve exoten. Ze wordt er met man en macht bestreden. Het is opmerkelijk dat een soort die binnen haar oorspronkelijke verspreidingsgebied in Spanje en Portugal maar een kwakkelend bestaan leidt zich op de Britse eilanden als een uiterst invasieve soort ontpopt.
Engels onderzoek heeft aannemelijk gemaakt dat de meeste populaties op de Britse eilanden eigenlijk hybriden zijn. In kwekerijen zijn waarschijnlijk, al of niet opzettelijk, kruisingen ontstaan tussen de Europese *Rhododendron ponticum* en de Noord-Amerikaanse soorten *R. maximum* en *R. catawbiense*. Met name de verhoogde winterhardheid van de Britse populaties zou te danken zijn aan het inkruisen van deze Amerikaanse soorten. Door het gebruik als onderstam voor minder levenskrachtige cultivars zouden deze geharde en vitale hybriden verspreid zijn. In recente literatuur worden deze invasieve hybriden wel aangeduid met de naam *Rhododendron x superponticum*, maar in de dagelijkse praktijk staan ze nog steeds bekend als *R. ponticum*.

Ecologische gevolgen

Pontische rododendron vormt struiken met een dusdanig bedekkend bladerdek dat in het ergste geval maar 2% van het daglicht wordt doorgelaten. Daarnaast vormt het afgevallen blad een dikke, slecht verterende strooisellaag, die het andere soorten vrijwel onmogelijk maakt te kiemen. Het bodemleven onder Pontische rododendrons is aanzienlijk armer dan in bodems waar deze niet groeit. Het blad is giftig en kan daardoor door heel weinig organismen gegeten worden. De nectar van Pontische rododendron bevat de toxische stof grayanotoxine. Hommels zijn weinig gevoelig voor dit gif, maar het gif veroorzaakt wel sterfte onder honingbijen en vermindert de vitaliteit van solitaire bijen. Pontische rododendron kan dieren een goede schuilplaats bieden, maar voedsel zullen ze er niet vinden.
Pontische rododendron is gastheer voor de schimmel *Phytophthora ramorum*, die verantwoordelijk is voor schade of sterfte aan onder andere beuk (*Fagus sylvatica*), Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) en taxus (*Taxus baccata*).

Door verdringing van de oorspronkelijke flora en fauna vormt de Pontische rododendron een grote bedreiging voor de biodiversiteit. Op de Britse eilanden heeft de soort zich gevestigd in verschillende EU-habitattypen. De soort vormt vooral een bedreiging voor de Atlantische eikenbossen, een bijzonder EU-habitattype dat beperkt is tot de Britse eilanden. Andere EU-habitattypen waar de soort zich gevestigd heeft zijn o.a. venige bossen, natuurlijke dennenbossen in Schotland, hoogvenen en duinheiden met struikheide.

Bestrijding

Bestrijding van Pontische rododendron is lastig, omdat de stompen na afzagen vaak weer uitgroeien. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de grote jaarlijkse aanwas van zaailingen in gunstige biotopen. Door de bodemverstoring, waarmee de bestrijding gepaard gaat, ontstaat er vaak weer een goed kiembed. Gelukkig zijn er op de Britse eilanden enkele goede praktijkvoorbeelden waaruit blijkt dat Pontische rododendron geheel verwijderd of onder controle gehouden kan worden, zij het tegen hoge kosten. Voor het district Argyll & Bute in Schotland werden alleen al voor 2008 de kosten voor de bestrijding op 9,3 miljoen pond geschat.

Verspreiding in Nederland

In Nederland komt Pontische rododendron voornamelijk voor op de Pleistocene zandgronden en aan de

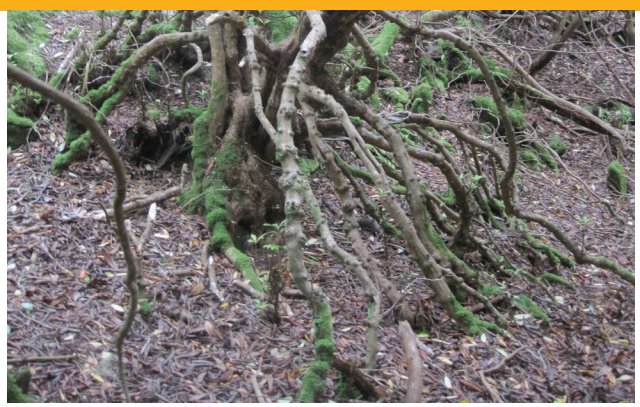

Oude bewortelde takken en vegetatieloze bodem onder rododendron in Ierland. (Foto: Leonie Tijsma)

binnenduinrand, waar de struiken oorspronkelijk zijn aangeplant in tuinen en landgoederen. Hoewel de soort lokaal zeer dominant aanwezig kan zijn in de struiklaag van bossen en er steeds vaker verwilderingen worden waargenomen, wordt de soort hier nog niet als een echte probleemsoort ervaren. Volgens meerdere klimaatscenario's zullen de Nederlandse winters in de toekomst milder worden en krijgen we te maken met meer neerslag. Het is mogelijk dat in de toekomst de omstandigheden gunstiger worden voor de Pontische rododendron en dat de soort zich hier invasiever gaat gedragen.

Pontische azalea

Een andere rododendron die in Nederland verwilderd, is Pontische azalea (*Rhododendron luteum*). Het oorspronkelijke areaal omvat de Kaukasus, Turkije, Oekraïne en Zuidoost-Europa tot in Oostenrijk, Polen en Wit-Rusland. In tegenstelling tot de Pontische rododendron is het een loofverliezende struik. Deze soort is wat afmetingen betreft wat bescheidener dan Pontische rododendron en heeft fraaie, gele, zoetgeurende bloemen. De soort is rond 1793 vanuit Turkije in Nederland ingevoerd. De meeste gedocumenteerde verwilderingen zijn echter vrij recent en dateren merendeels van na 2000. Behalve vegetatief, verspreidt de plant zich ook door middel van zaden. Qua ecologie en giftigheid lijkt zij op Pontische rododendron. De plant groeit hier onder andere op noordhellingen in heide en in bosranden. Een roodbloeiende vorm heeft zich op verschillende plekken bij de Nieuwkoopse Plassen weten te vestigen. In Europa zijn geen voorbeelden van massale voorkomens in natuurgebieden bekend, maar in Groot-Brittannië en Ierland is men toch ook met deze soort voorzichtig geworden. In Groot Brittannië staat zij op een lijst van de Royal Horticultural Society met planten die "alleen met een waarschuwing" mogen worden verkocht en in Ierland staat zij op de Amber-list met soorten waarvan de risico's hoog worden ingeschat, maar waarvan de impact nog niet met zekerheid is vastgesteld.

Kale bosgrond in Killarney (Ierland) na verwijdering van Pontische rododendron. (Foto: Peter O'Toole)

Pontische azalea in de omgeving van Ede. (Foto: Ruud Beringen)

Monitoring

Op Pontische rododendron en Pontische azalea na, is niet bekend of er in Nederland andere *Rhododendron*-soorten of -kruisingen verwilderen. De Noord-Amerikaanse soort *R. catawbiense* (holbladige rododendron) is hier wel met verschillende cultivars in de handel.

FLORON houdt graag een vinger aan de pols. Geef al je waarnemingen van verwilderde *Rhododendron*-soorten door en help FLORON een beter beeld te krijgen van de actuele verspreiding en verwildering van deze soorten in Nederland.

Meer lezen

Pontische rododendron, https://www.verspreidingsatlas.nl/2105

Pontische azalea, https://www.verspreidingsatlas.nl/5125

Aziatische modderkruiper permanent gevestigd

Frank Spikmans, RAVON

In 2012 werd de Aziatische modderkruiper (*Misgurnus anguillicaudatus*) in Nederland ontdekt, in de Tungelroyse beek in Limburg. Van oorsprong is het een Aziatische soort (zie kaart). Introducties buiten zijn oorspronkelijke leefgebied vinden verspreid over de hele wereld plaats. Daarbij spelen de handel in aquariumvissen, menselijke consumptie en het gebruik als aasvis in de sportvisserij de belangrijkste rol. Introducties hebben een grote kans van slagen. Alleen van een geval in Mexico is bekend dat de soort zich niet vestigde. Na introductie is de Aziatische modderkruiper goed in staat zich op natuurlijke wijze te verspreiden. In een Australisch stroomgebied koloniseerde de soort in drie jaar tijd 25 kilometer nieuw leefgebied. In Spanje (Ebro-delta) koloniseerde de soort 31 kilometerhokken in zeven jaar. Risico's voor inheemse soorten bestaan uit de overdracht van (nieuwe) ziektes, hybridisatie met verwante soorten en verdringing door concurrentie.

In de Tungelroyse beek heeft de Aziatische modderkruiper zich in de periode 2012 – 2016 verspreid over een traject van tenminste negen kilometer (gegevens NDFF). Vanuit deze beek is ook de Leukerbeek gekoloniseerd. Er worden jaarlijks ook jonge dieren gevonden, wat wijst op succesvolle voortplanting.

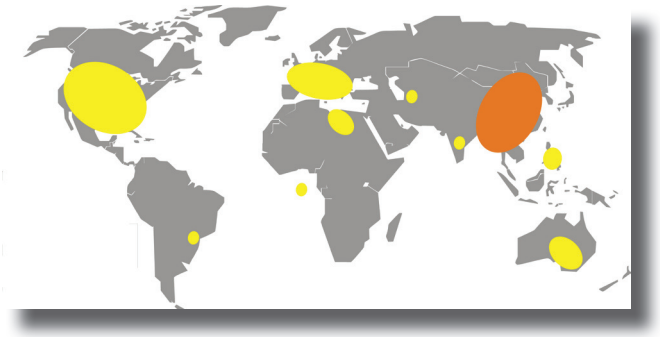

Verspreiding Aziatische modderkruiper. (Bron: RAVON)

= *oorspronkelijk*

= *geintroduceerd*

Handelingsperspectief?

Wanneer een exoot na introductie vroegtijdig wordt gesignaleerd en er direct (effectieve) maatregelen worden genomen, dan is eliminatie nog haalbaar (zie invasiecurve). De Aziatische modderkruiper werd inderdaad al vroeg gesignaleerd, toen er nog sprake was van een beperkte verspreiding. Door het Waterschap Peel en Maasvallei zijn ook snel maatregelen genomen. Er is in 2013 gestart met het wegvangen van Aziatische modderkruipers, zij het met een beperkte inspanning van vier dagen per jaar, gedurende drie jaar. Deze aanpak is echter niet effectief gebleken: de modderkruiper bleef zich verder verspreiden

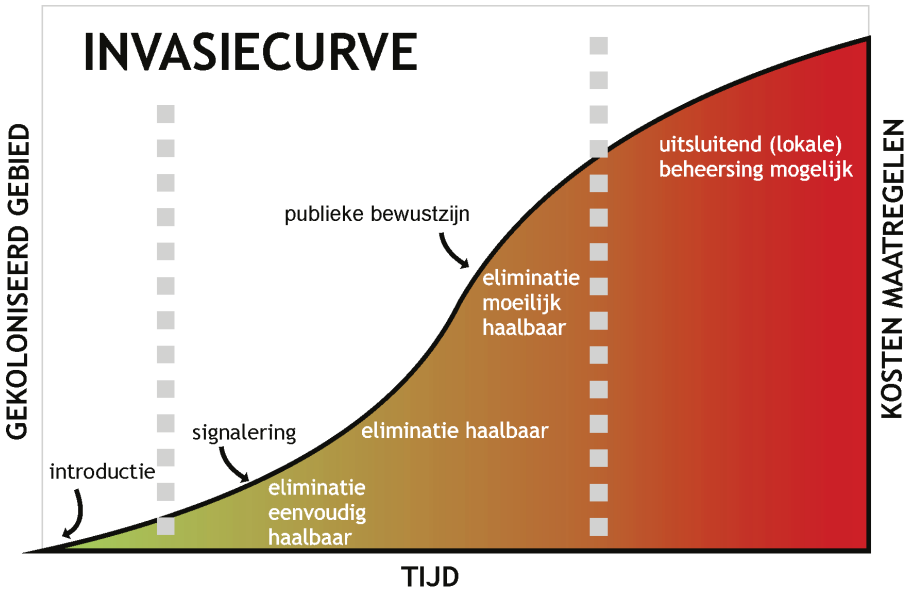

en de dichtheid nam niet af. In overleg met het waterschap, ministerie (Team Invasieve Exoten), Bureau Natuurbalans-Limes Divergens en RAVON, is eind 2014 gezocht naar alternatieve mogelijkheden voor de eliminatie van de soort. Opties als drooglegging en gebruik van kieuwgif zijn niet haalbaar gebleken vanwege praktische uitvoerbaarheid en het ontbreken van publiek en wettelijk draagvlak.

Ondertussen verspreidt de soort zich verder en de verwachting is dat binnenkort ook andere beken en wateren gekoloniseerd zullen worden.

Waarnemingen doorgeven

Hoewel de vestiging in Nederland als een voldongen feit gezien kan worden, is het belangrijk om de verspreiding van de soort te volgen. Vroegtijdige signalering kan in andere gebieden belangrijk zijn wanneer daar bijvoorbeeld onze inheemse grote modderkuiper voorkomt. In zo'n geval kunnen maatregelen lokaal nog wel tot eliminatie leiden. Geef je waarnemingen daarom door via Waarneming.nl of Telmee.nl. Het is ook nuttig om te weten waar de soort nog te koop wordt aangeboden. Zie je ergens een Aziatische modderkruiper in een tuincentrum of vijverhandel, geef deze waarneming (liefst met foto) dan door aan RAVON (kantoor@ravon.nl).

Herkenning

De Aziatische modderkruiper is van de grote modderkruiper te onderscheiden door het ontbreken van duidelijke lengtestrepen en de aanwezigheid van een donkere zwarte stip in de bovenzijde van de staartwortel. Qua kleur is de soort erg variabel van licht- tot donkerbruin, goud-oranje en zilverachtig.

Namen in beweging

Amerikaanse stierkikker. (Foto: Jelger Herder)

Amerikaanse stierkikker

De Nederlandse naam van *Lithobates catesbeianus* was voorheen "Amerikaanse brulkikker". Het geluid kan echter moeilijk als "brullen" worden bestempeld, maar eerder als dat van een rund of stier. De soort heeft in de meeste talen dan ook een naam die verwijst naar "stier" (Duits: Nordamerikanischer Ochsenfrosch, Engels: American bullfrog, Frans: Grenouille taureau, Spaans: Rana toro). Daarom is door een groep Vlaamse en Nederlandse herpetologen (Speybroeck *et al.*, 2016) onlangs voorgesteld de Nederlandse naam te veranderen in "Amerikaanse stierkikker". In Vlaanderen werd de soort al "stierkikker" genoemd. Het gebruik van "Amerikaanse" maakt direct de uitheemse oorsprong duidelijk en onderscheidt de soort van andere soorten die met brul-/stierkikker worden aangeduid, zoals de Afrikaanse.

Lettersierschildpad

Veel van de in Nederland waargenomen waterschildpadden behoren tot de soort *Trachemys scripta*. Meestal worden de drie aangetroffen ondersoorten benoemd met de volgende namen: roodwangschildpad (*Trachemys scripta elegans*), geelbuikschildpad (*T. s. scripta*) en geelwangschildpad (*T. s. troostii*). Speybroeck *et al.* (2016) stellen voor de soort *Trachemys scripta* de Nederlandse naam lettersierschildpad voor.

Meer lezen

Speybroeck, J., A. Stumpel, W. Beukema, B. Bok, R. Creemers, J. van Delft, H. Strijbosch & J. Van Der Voort, 2016. Standaardlijst van Nederlandse namen van de Europese amfibieën en reptielen. Een update naar de situatie in 2016. RAVON 18(4): 71-76.
Link: http://www.ravon.nl/Portals/0/PDFx/RAVON63_artikel2.pdf

Jeroen van Delft, RAVON

Kans op toename van de geduchte Japanse kruiskwal

Adriaan Gmelig Meyling & Inge van Lente , Stichting ANEMOON

De Japanse kruiskwal (*Gonionemus vertens*) is niet algemeen, de kans op een ontmoeting is klein. Maar een aanraking met dit dier kan nare gevolgen hebben, waaronder allergische reacties, spierkrampen, zwellingen van de keel en druk op de borst. Door toename van zeegras in de Oosterschelde en de openstelling van de Haringvlietsluis in 2018, zou dit dwergkwalletje (tijdelijk) kunnen toenemen.

Herkenning van het kwalstadium

De Japanse kruiskwal is klein ten opzichte van andere Nederlandse kwalsoorten. Volwassen exemplaren worden zo'n 2 tot 4 centimeter groot. Afhankelijk van het moment in de zwembeweging is het dier klokvormig of meer afgeplat als een schotel. In het glasachtige lichaam zijn vier dunne, vaak violet gekleurde radiale kanalen te zien. Onder ieder kanaal liggen de geelbruin tot roodoranje, bandvormige kronkelige geslachtsorganen. Kanalen en geslachtsorganen zien er in het glasachtige lichaam uit als een kruis. Op de rand van de schotel ontspringen vanuit fluorescerende gele tot smaragdgroene stippen, 60 tot 80 in lengte variabele tentakels. Geheel uitgestrekt zijn ze circa tweemaal de maximale diameter van het lichaam. Op ongeveer 4/5 van de lengte van de tentakel bevindt zich een opvallende kronkel. Op die plek bevindt zich ook een hechtschijfje waarmee de dieren zich kunnen vasthouden aan wier of zeegras. Centraal onder het lichaam zit de maag. Deze eindigt in een wat getuite mond met radiaire violette strepen en witte mondlippen met fijne franjes.

Poliepen en larven

Japanse kruiskwallen kennen verschillende stadia. De poliepen waaruit de jonge kwalletjes (medusen) door afsnoering ongeslachtelijk ontstaan, zijn uiterst klein en worden daarom zelden gevonden. De volwassen kwallen produceren ei- en zaadcellen, waaruit zich planulalarven ontwikkelen. Deze vestigen zich op substraat (vaak schelpen) en groeien uit tot een poliep. Het poliepstadium kan jaren overleven zonder kwallen af te snoeren, waardoor de aanwezigheid in een (afgesloten) water lang onopgemerkt kan blijven.

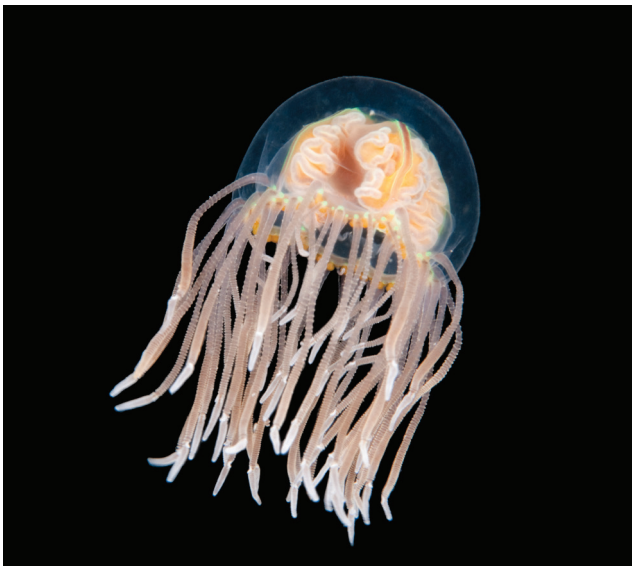

Japanse kruiskwal, gefotografeerd op 26 juni 2011 in het Veerse Meer bij de duikplaats Katse Heule. (Bron: Silvia Waaien, Stichting ANEMOON)

Introductie en voorkomen in Nederland

De Japanse kruiswal kwam oorspronkelijk alleen voor in het noordwestelijke deel van de Stille Oceaan. In Europa is de soort voor het eerst aangetroffen in Schotland, in 1913. Vermoedelijk kwam de soort mee met ballastwater van schepen, of als poliepen op ingevoerde oesters of scheepsrompen. De eerste Nederlandse waarneming stamt uit 1960, uit een na WOII afgesloten water nabij Ritthem aan de Westerschelde, dat was ontstaan door een bombardement in 1944. Daarna volgden incidenteel meer meldingen, vrijwel alle uit de Zeeuwse Delta. In het Grevelingenmeer werd de kwal plaatselijk veel waargenomen tussen 1976 en 1980, op locaties waar na de afsluiting in 1971 zeegrasvelden ontstonden of toenamen. Nadat vanaf 1980 de zeegrasvelden sterk afnamen, gold dit ook voor de Japanse kruiskwal. In de oostelijke Oosterschelde werd de soort vóór 1997 vrij vaak door duikers gezien. Daarna namen ook daar de waarnemingen sterk af. In 2011 werd de soort voor het eerst waargenomen op een beperkt aantal locaties in het oostelijk deel van het Veerse Meer, hier vooral tussen Japans bessenwier. Dit was zes jaar na de aanleg van de doorlaat in de

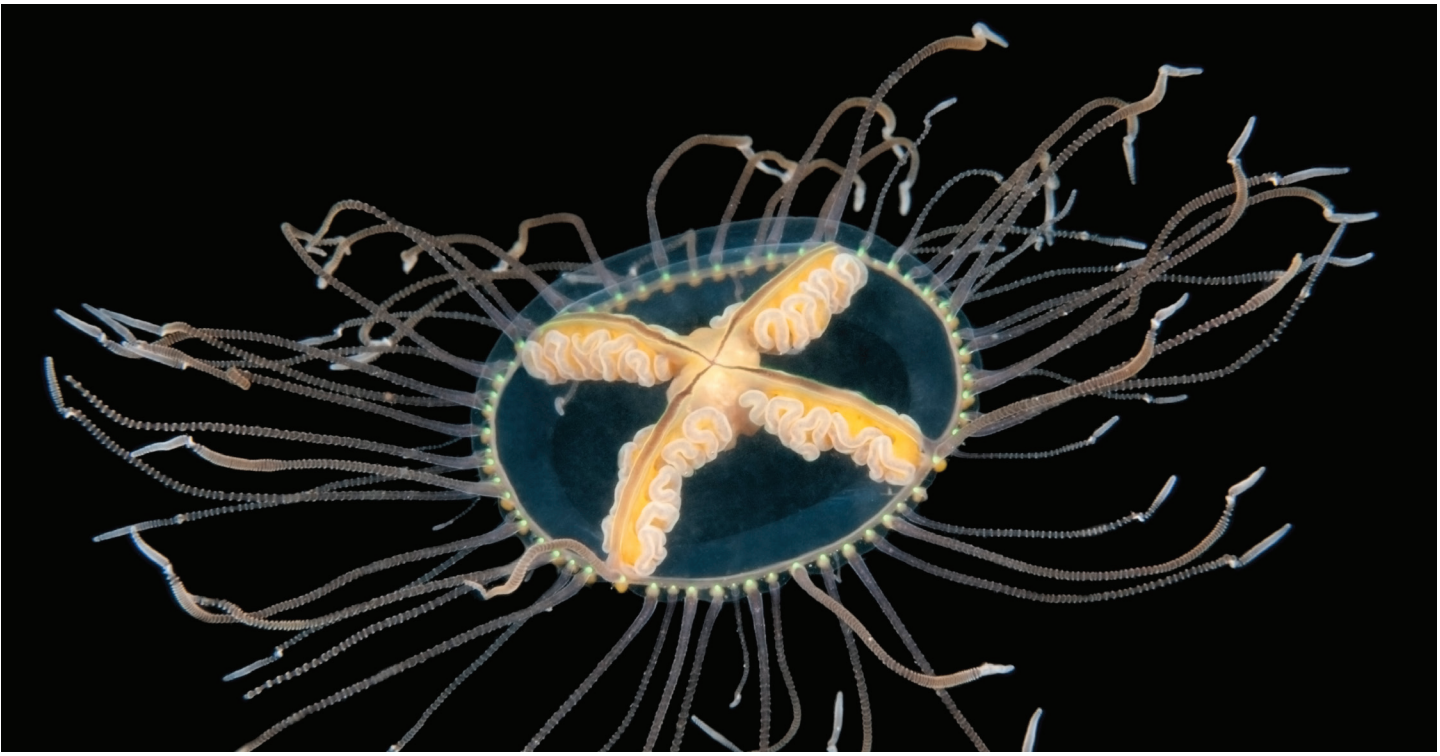

Zowel boven als onder Japanse kruiskwal. Duidelijk is te zien waar de Nederlandse naam vandaan komt.(Foto's: Silvia Waaien)

Zandkreek, waardoor het zoutgehalte in het Veerse Meer was toegenomen. Van een plaag is geen sprake geweest. De enige uitzondering vormt het Goesse Meer. Daar komt de Japanse kruiskwal al jaren achtereen veel voor.

Kans op toename

Sinds 2013 neemt in de Oosterschelde bij Bruinisse het zeegras weer toe. Juist hier, op voor toeristen goed toegankelijk locaties, wordt vrijelijk gezwommen, worden pieren gestoken en kokkels verzameld, deels ook tussen de planten van het nu nog zeldzame grote zeegras. De kans gestoken ('gebeten') te worden door een Japanse kruiskwal neemt daardoor toe.

In 2018 worden de Haringvlietsluizen op een kier gezet, waardoor een nieuw brakwatergebied ontstaat. Aangezien de Japanse kruiskwal in zowel het Grevelingenmeer als het Veerse Meer toenam na veranderingen in het zoutgehalte, is het goed mogelijk dat de soort ook van de opening van de Haringvlietsluizen zal profiteren. Afgaande op de geschiedenis, , hoeven we echter hoogstwaarschijnlijk geen grote blijvende problemen te verwachten als er inderdaad een (tijdelijke) toename van de Japanse kruiskwal zou optreden.

Meer lezen
http://www.anemoon.org/flora-en-fauna/soorteninformatie/soorten/id/45/kruiskwal

Exoten melden

Het is van groot belang waarnemingen van exoten te melden, zodat er in onderzoek, beleid en beheer rekening mee gehouden kan worden. Gebruik hiervoor zoveel mogelijk de invoerportals Waarneming.nl, Telmee.nl en MijnVismaat.nl.

De portals van Waarneming.nl en Telmee.nl werken nauw samen en zorgen ervoor dat uw waarnemingen terecht komen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Mijn VISmaat

Waarneming.nl

Colofon

Eindredactie
Jeroen van Delft, Stichting RAVON

Lay-out & Vormgeving
Kris Joosten, Stichting RAVON

Nieuwsbrief digitaal ontvangen?
Meld u hiervoor aan via **www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten**

Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
024-7410600
kantoor@ravon.nl

De volgende nieuwsbrief Kijk op Exoten zal in april 2017 verschijnen.

